

Karwan Fatah-Black en Lauren Lauret (red.)

Koloniaal burgerschap

Geschiedenis en erfenis

Boom – Amsterdam

Omslagillustratie: Affiche voor een manifestatie georganiseerd door RASA (Utrecht) en Solidariteits Beweging Suriname (Utrecht), 1980, IISG Amsterdam, CSD BG D68/746.

Vormgeving omslag: Mijke Wondergem

Opmaak: Bas Reijnen

© 2024 de auteurs | Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van artikel 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl). Auteursrecht ten aanzien van tekst- en datamining en machinelearning is nadrukkelijk voorbehouden.

No part of this publication may be reproduced in the context of text and data mining for any other purpose which is not expressly permitted by law without permission of the publisher.

ISBN 978 90 2446 244 5

NUR 691, 695

www.boom.nl

Inhoud

1. (Post)koloniaal burgerschap en interdisciplinariteit 9
KARWAN FATAH-BLACK EN LAUREN LAURET
2. Burgerschap voorafgaand aan de Franse Revolutie 25
MAARTEN PRAK
3. Vooral voor personeel? 35
Civiele rechtbanken in VOC-handelsposten en -nederzettingen
DRIES LYNA
4. Burgerschap en uitsluiting op Curaçao tot aan de
negentiende eeuw 51
SOPHIE ROSE
5. Burgerschap in het revolutionaire tijdperk? 65
Een brede blik op een roerige periode in de Indonesische archipel
ALEXANDER VAN DER MEER, PHILIP POST EN ALICIA SCHRIKKER
6. De orde van het burgerschap 87
Denken over hiërarchie en verhouding in de negentiende eeuw
REMIEG AERTS
7. Gelijk ondanks verschillende rechten? 105
*M.C. Piepers' dubbelzinnige conceptualisering van
juridische gelijkheid (1898)*
OTTO LINDE EN SUSAN LEGÊNE

8. Een staat zonder burgers? 123
De betekenis van politiek burgerschap voor Indo-Europeanen en 'inlandse christenen' in Nederlands-Indië in de negentiende eeuw

BART VERHEIJEN

9. 'Burgerschap' en civiele rechtspraak in Nederlands-Indië
in de negentiende eeuw 141

CORNELIS HENDRIK VAN RHEE

10. Thorbecke en het hedendaagse staatsburgerschap 155

GOHAR KARAPETIAN

11. Over de Surinaamse Emancipatiewet, staatstoezicht
en ontvoogding 171

JELLE JANSEN

12. Emancipatie, Staatstoezicht en Immigratie in Suriname,
1863-1927: de ontwikkeling van koloniaal burgerschap 185

ERIC JAGDEW EN ORPHEO DONK

13. 'Ligt dit in de bedoeling der Regeering en acht zij dergelijke
regeling wenschelijk?' 199

*Koloniaal burgerschap en het antikoloniale verzet in de laatste
honderd jaar van het Nederlandse imperium*

ESTHER CAPTAIN EN GUNO JONES

14. Perspectieven op postkoloniaal burgerschap 227
*Politieke claims van Surinaams-Nederlandse organisaties na
de onafhankelijkheid van Suriname (1975)*

ELINE WESTRA

Nabeschouwing: Nederlands koloniaal burgerschap
in internationale context 243

KARWAN FATAH-BLACK EN LAUREN LAURET

Noten 255

Over de auteurs 302

Illustratieverantwoording 304

1. Zuid-Molukkers demonstreren in Den Haag met spandoeken tegen hun geïsoleerde positie in de Nederlandse samenleving, 25 april 1970.

I. (Post)koloniaal burgerschap en interdisciplinariteit

‘Denk goed na wat het voor u betekent om Nederlander te worden. Want Nederlander worden heeft voordelen en nadelen.’¹ Met deze ietwat meewarige boodschap begroet de Immigratie- en Naturalisatiedienst bezoekers van zijn website. Ook in het verleden heeft de Nederlandse overheid de toegang tot het Nederlandschap zorgvuldig bewaakt, met name waar het de inwoners van de (voormalige) koloniën betrof. Bij de grondwetsherziening van 1848 had Johan R. Thorbecke een uniform burgerschapsmodel voor ogen. De uiteindelijke Grondwet liet echter ruimte voor verschillen tussen de invulling van burgerschap in Nederland en het burgerschap in de (voormalige) Nederlandse koloniën. Bovendien bleek de burgerschapspraktijk ten opzichte van postkoloniale migranten minder voorspelbaar dan de formele kaders doen vermoeden. Wat is de oorsprong van de (post)koloniale burgerschapsvormen? Hoe werden ze bepaald en wat waren de gevolgen in de praktijk van de koloniale samenleving? En wat zijn de postkoloniale gevolgen in het huidige Koninkrijk der Nederlanden?² Dit zijn de vragen die centraal staan in dit boek en die moeten leiden tot een dieper begrip van de complexiteit van deze koloniale erfenis in het huidige Nederland.

Het beantwoorden van deze vragen vraagt expertise uit verschillende disciplines. De hoofdstukken in dit boek zijn daarom geschreven door juristen, historici, sociologen en politicologen. Interdisciplinaire studies zijn vaak vruchtbaar, maar in de praktijk lastig uit te voeren. De uitdaging zit in de uiteenlopende begrippenkaders die we hanteren. Dat begint al bij de term ‘burgerschap’. Juristen bestuderen de formele kaders waarbinnen burgerschap werd en wordt geregeld, wijzen op de

ingewikkeldheden in de wetsontwikkeling, en vergelijken de kaders tussen verschillende koloniale mogelijkheden. Historici voelen zich niet senang bij die formele benadering en hanteren definities die wolliger zijn dan de juristen willen. Maar het doel van historici is juist om de complexiteit en ontwikkeling van de burgerschapspraktijken in kaart te brengen. Sociologen en politicologen op hun beurt kunnen zich weliswaar herkennen in de scherpere definities van de juristen, maar denken daarnaast ook actief na over hoe de situatie idealiter zou moeten zijn.

Een actueel voorbeeld helpt dit interdisciplinaire dilemma in de studie van (post)koloniaal burgerschap te verduidelijken. In de Surinaams-Nederlandse gemeenschap is er al jaren onbegrip en zelfs woede over wat men het AOW-gat noemt. Wie na 1975 naar Nederland verhuisde, wordt voor de werkzame jaren in Suriname gekort op de AOW. Juridisch is de zaak helder: bij de invoering van het Statuut van 1954 werd Suriname autonoom. Sociale wetgeving was aan Suriname en de eilanden zelf. Er is dus geen grond om AOW te betalen over de jaren dat men nog binnen het koninkrijk maar buiten Nederland woonde en geen sociale lasten afdroeg. Sociologen zijn daar echter niet zo zeker van. Zo stelden twee sociologen in mei 2023 in *NRC* dat er sprake was van een grote onrechtvaardigheid. En zo ervaren veel Surinaamse Nederlander het ook. Men was immers onderdaan, en dat bovendien in een door Nederland leeggeroofd en uitgebuit land.

In dit boek gaan we de AOW-kwestie niet beslechten, maar bovenstaand voorbeeld toont dat de drie disciplines onontbeerlijk zijn om de verschillende aspecten van deze vraagstukken te begrijpen. Onze keuze om vanuit verschillende disciplines op het thema koloniaal burgerschap te reflecteren levert een breed scala aan teksten op. Wat de auteurs bindt is de vraag hoe Nederland als kolonisator in het verleden verschillende categorieën van burgerschap heeft gebruikt als machtsmiddel en wat daarvan de doorwerking is in de postkoloniale samenleving.

BESTUUR EN BURGERSCHAP

Hoe zag het koloniaal bestuur er vanaf de negentiende eeuw uit, en welke verschillende burgerschapsvormen kwamen daaruit voort? Om dit in grote lijnen te schetsen, moeten we allereerst terugkeren naar de geografische samenstelling van het Nederlandse koloniale rijk. Op het Congres van Wenen (1814-1815) werd bepaald dat het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden zou terugkeren als onafhankelijke bufferstaat met koloniën en handelsposten in het Atlantisch gebied (Suriname, Curaçao, Aruba, Bonaire, Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba), in Azië (hedendaags Indonesië en Deshima) en op de Goudkust. Voormalig Nederlandse koloniën Ceylon, Guyana en Zuid-Afrika bleven onder Brits gezag, evenals de handelsposten in India en Malakka na het Traktaat van Londen in 1824. In de Grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden werd koloniaal bestuur een koninklijk prerogatief.

Op twee cruciale manieren verschilde de Nederlandse staat van andere eigentijdse kolonisatoren. Het was een staat die een direct inkomen ontving van overzee dankzij de opbrengsten uit het cultuurstelsel (1830-1870) in Nederlands-Indië. Ten tweede werden de overzeese gebieden geen vestigingskoloniën. Het koninklijk prerogatief in koloniaal bestuur verhief Koloniën tot een van de meest aanzienlijke ministeries. Vanuit Den Haag bestuurde de minister alle koloniën, al legde Nederlands-Indië veruit het grootste beslag op de capaciteit van het ministerie. In Nederlands-Indië concentreerde alle macht zich in de handen van de gouverneur-generaal. Hij werkte samen met de Raad van Indië, die bestond uit vijf ervaren Indische bestuursambtenaren. De Algemene Secretarie was verantwoordelijk voor het dagelijks bestuur van de kolonie en stond de gouverneur-generaal bij in het uitvoeren van zijn taken. Verschillende centrale directies regelden de belastingheffing, publieke werken, binnenlandse administratie, onderwijs en justitie. Gebieden die direct onder Nederlands gezag vielen, zoals Java, waren verdeeld in gewesten onder leiding van de resident die de gouverneur-generaal vertegenwoordigde. Een of meer assistent-residenten en een 'kontroleur' stonden de resident bij in zijn uitgebreide politieke, financiële en administratieve taken, evenals zijn

wetgevende en juridische verantwoordelijkheden. In 1865 telde het Indisch Binnenlands Bestuur slechts 175 Europese ambtenaren tegenover een Javaanse bevolking van ten minste 12 tot 13 miljoen mensen. Daartegenover stond een veel grotere groep regenten, gerekruteerd uit de lokale aristocratie en belast met het besturen van de bevolking. Iedere regent overzag meerdere districtshoofden, zogenoemde *wedonos*. Zo ontstond in de praktijk een duale administratie van de kolonie, omdat in ieder district zowel een Europese assistent-resident en controleur als een lokale regent en *wedonos* waren aangesteld.

Suriname en de Antillen hadden vanaf 1816 ieder hun eigen gouverneur aan het hoofd van het koloniaal bestuur. Toen dat in 1828 te duur bleek, nam een gouverneur-generaal in Paramaribo (Suriname) het gezag over, geassisteerd door de Hoge Raad van de West-Indische Bezittingen. Onder de leden van de gemeenteraden op Curaçao, Sint Eustatius en Saba bevonden zich vertegenwoordigers van de burgerij. Een van de commissarissen in de Surinaamse Hoge Raad was verantwoordelijk voor zaken omtrent de inheemse en slaafgemaakte bevolking. Na 150 jaar te hebben meebestuurd waren burgers niet langer vertegenwoordigd in deze Raad. Dit veranderde weer in 1833, toen de Hoge Raad werd vervangen door de Koloniale Raad, die plaats bood aan zes lokale leden uit de elite. Vanaf 1845 stelde het departement van Koloniën in Nederland Aruba, Bonaire, Curaçao, Bonaire, Sint Eustatius, Saba en Sint Maarten onder haar directe gezag en installeerde een gouverneur op Curaçao met plaatsvervangers op de andere eilanden. De grondwetsherziening van 1848 verdeelde de uitvoerende, rechtsprekende en wetgevende macht. In de kolonie berustte de uitvoerende macht bij de gouverneur die werd geadviseerd door de Raad van Bestuur, waar de procureur-generaal ook lid van was. Vijf leden van de Raad van Bestuur hadden zitting in de Koloniale Raad, naast acht leden van de lokale elite. In Suriname werden in 1865 de Koloniale Staten opgericht in aanvulling op de Raad van Bestuur. De Surinaamse gouverneur benoemde vier leden, de overige leden werden verkozen op basis van lokaal censuskiesrecht.

Het feit dat het Nederlandse koloniale rijk geen staat op zichzelf was, stelde grondwetsherzieners voor een uitdaging. Zij moesten de verhouding tussen de Nederlandse staat en de inwoners van zijn ko-

loniën telkens opnieuw definiëren. Een complicerende factor daarbij was dat de relatie tussen de staat en de koloniale bevolking van de Atlantische en Aziatische koloniën sterk varieerde. De eerste moderne Nederlandse Grondwet (1798) stelde de beslissing over de rechten van de koloniale bevolking uit. De Nederlandse advocaat en patriot Wiselius vatte het dilemma dat zijn medestanders in de Bataafse Revolutie onopgelost lieten als volgt samen: 'Ik gevoel volledig, dat de leer van gelijkheid voor onze Buitenlandsche Bezittingen schadelijk zijn zoude.' De vraag over de nationaliteit van koloniale inwoners rees opnieuw toen het parlement het Burgerlijk Wetboek behandelde in de vroege jaren 1820. Kamerleden hadden bezwaar tegen het verlenen van de Nederlandse nationaliteit aan inwoners van de koloniën; de regering nam dat weg door te verzekeren dat slaafgemaakten uitgezonderd zouden zijn van deze status: 'Zij zijn het eigendom van hunnen meester: *non sunt personae sed res*', wat zich vertaalde naar het codificeren van slaafgemaakten als zaak in plaats van als persoon. Dientengevolge beschouwde het Burgerlijk Wetboek van 1838 alle mensen geboren uit vrije ouders en woonachtig in Nederland of zijn overzeese gebieden als Nederlanders.

De grondwetsherziening van 1848 had een belangrijk keerpunt kunnen zijn voor de inwoners van de Nederlandse koloniën. Doorgaans krijgt de liberale grondwetsherziening van Thorbecke de eervolle status van grondslag van de huidige Nederlandse staat. De Grondwet huldigde liberale principes, zoals een koning onder ministeriële verantwoordelijkheid en bescherming van het recht op samenkomst en de persvrijheid. Minder aandacht is er daarentegen voor het feit dat deze liberale principes in de Grondwet op geen enkele kolonie van toepassing was. De grondwetscommissie was het oneens met Thorbecke om de verantwoordelijkheid voor het koloniale bestuur volledig aan de Staten-Generaal toe te schrijven. Thorbecke zag geen mogelijkheid dit meningsverschil tussen hemzelf en de overige commissieleden te overbruggen en besteedde de redactie van het grondwetsartikel over koloniën uit aan een van deze commissieleden. Tot Thorbeckes teleurstelling bepaalde de herziene Grondwet slechts dat algemene regelingen van koloniaal bestuur bij wet – in plaats van bij koninklijk besluit – geregeld werden, en dat de koloniale begrotingen jaarlijks

door het parlement moesten worden goedgekeurd. Tijdens de parlementaire discussie over de herziening vroegen Kamerleden of de inheemse bevolking in de koloniën nog steeds Nederlanders zouden worden. De regering antwoordde dat zij vasthield aan het Burgerlijk Wetboek van 1838 wat betreft het Nederlandschap in de koloniën.

Deze situatie veranderde ingrijpend met de invoering van de Wet op het Nederlandschap in 1850, die een splitsing maakte tussen privaat burgerschap en staatsburgerschap. Het Burgerlijk Wetboek verleende privaat burgerschap aan alle vrijgeborenen woonachtig in de Nederlandse koloniën, maar de laatste categorie werd vastgesteld volgens raciale criteria. Staatsburgerschap, of burgerschap van de 'Nederlandse Natie', veronderstelde geschiktheid als kiezer en beschikbaarheid voor een publiek ambt. Als kabinetsleider stelde Thorbecke: 'lidmaatschap der Nederlandsche Natie zou, geloof ik, met meer regt aan de Duitschers en Engelschen, dan aan de inlanders van Java of van de Molukken worden toegekend'.³ Daarom sloot de Wet op het Nederlandschap van 1850 de vrijgeboren mensen in de koloniën uit van de Nederlandse nationaliteit en politiek burgerschap, tenzij hun ouders de Nederlandse nationaliteit bezaten. Een gevolgtrekking van deze scheiding was de invoering van aparte wetboeken voor de koloniale bevolking. In 1854 was ook het laatste wetboek gereed voor Nederlands-Indië, zodat er verschillende rechtsgangen waren voor de Europeanen (1848-1849), de inheemse bevolking en de aan hen gelijkgestelden, de zogenoemde 'vreemde oosterlingen' onder wie de meerderheid van etnisch Chinese arbeidsmigranten viel. Na de afschaffing van de slavernij in 1860 vielen de voormalig slaafgemaakten onder de categorie van de inheemse bevolking.

In de Nederlandse Atlantische koloniën zorgden raciale grenzen ervoor dat de voormalig slaafgemaakten niet politiek konden participeren na de Emancipatiewet van 1863. Zes jaar later voerde het tweede kabinet-Thorbecke ook daar een nieuw burgerlijk wetboek in, dat de nazaten van slaafgemaakten uitsloot van burgerrechten: enkel kinderen geboren binnen het huwelijk en geregistreerd als zodanig door de moeder kregen individueel burgerrechten. Het resultaat hiervan was dat een derde van deze nazaten in de Atlantische koloniën niet erkend werd als Nederlanders. Deze vorm van uitsluiting

was nog duidelijker wat betreft het staatsburgerschap. De in 1866 opgerichte Koloniale Staten hadden benoemde en verkozen leden, maar geen van deze leden vertegenwoordigde de geëmancipeerde slaafgemaakten of de geïmmigreerde contractarbeiders. 20 procent van de Europeanen had stemrecht, terwijl slechts 0,78 procent van de ‘inboorlingen’ (nazaten van slaafgemaakten) hetzelfde recht bezat. Deze percentages liggen fors lager dan die in de het Europese deel van het rijk, waar de groep stemgerechtigde mannen steeg van 10 procent in 1848 naar 49 procent in 1900.

In 1892 besloot de Nederlandse regering een einde te maken aan de splitsing tussen privaat burgerschap en staatsburgerschap. Het wetsvoorstel ingediend bij de Tweede Kamer beschouwde iedere persoon als Nederlander die volgens het Burgerlijk Wetboek van 1838 deze nationaliteit bezat, inclusief hen die voorheen op basis van de Nationaliteitswet van 1850 uitgesloten waren van staatsburgerschap. Kamerleden klaagden over de implicaties van deze wet voor de koloniën: alle personen geboren in Nederlands-Indië, Suriname, Curaçao en de Antillen zouden Nederlanders worden. De regering ging akkoord met het voorstel van de Kamer om de inheemse bevolking en de aan hen gelijkgestelden uit te sluiten van het Nederlanderschap. Maar omdat de categorie van inheemsen en aan hen gelijkgestelden slechts bestond in Nederlands-Indië, gold de uitzondering alleen daar. Bijgevolg werden alle personen in Suriname en de Antillen die reeds in het bezit waren van het Nederlanderschap op basis van het Burgerlijk Wetboek van 1838 volwaardige Nederlandse burgers. Het criterium van privaat burgerschap creëerde daarentegen een grote groep statelozen, omdat de arbeidsmigranten geen aanspraak konden maken op dit recht. En in Nederlands-Indië sloot de wet van 1892 de inheemse bevolking en de aan hen gelijkgestelden uit. Kortom, door het unificeren van het Nederlands burgerschap codificeerde de regering de uitsluiting van de inheemse bevolking in Nederlands-Indië en de arbeidsmigranten in het Atlantisch gebied op basis van raciale gronden.

De intrede van de ‘ethische politiek’ aan het begin van de twintigste eeuw heeft evenmin geleid tot de gelijkstelling van alle inwoners van het Koninkrijk der Nederlanden. Hoewel in 1899 de Japanners

in Nederlands-Indië dezelfde status hadden gekregen als de Europeanen, gebeurde dit enkel onder zware druk van de Japanse regering. In 1909 stond de status van 'vreemde oosterlingen' opnieuw onder druk, deze keer omdat de nieuwe Chinese Republiek eiste dat de Chinese arbeiders ook dezelfde rechten als Europeanen moesten krijgen in Nederlands-Indië. De Nederlandse regering verzette zich hiertegen en kwam in plaats daarvan met een nieuwe, aparte categorie: voortaan beschouwde zij de inheemse bevolking en aan hen gelijkgestelden als 'Nederlands onderdaan-niet-Nederlander'. Zij bleven uitgesloten van publieke ambten, wat betekende dat bij de oprichting van de Volksraad in 1916 er geen leden werden benoemd afkomstig uit de meerderheid van de koloniale onderdanen. De status van Nederlands onderdaan-niet-Nederlander bood ook uitkomst voor een probleem in de Atlantische koloniën: daar kende de regering in 1927 deze status toe aan de arbeidsmigranten uit Brits-Indië en Java, in de hoop dat zij daardoor in de koloniën bleven ook nadat hun contract was afgelopen.

Tijdens de periode van dekolonisatie schakelde de Nederlandse regering over op een strategie van burgerschapsregelingen met als doel de immigratie vanuit voormalige koloniën te beperken. Na de onafhankelijkheid van Indonesië kregen in 1951 alle inwoners in de overgebleven overzeese gebieden het Nederlanderschap toegekend. De categorie van 'spijtoptanten' ontstond door de inwoners van Nieuw-Guinea (1962) en de Chinezen in de voormalige kolonie Indonesisch burgerschap toe te kennen met de optie van Nederlands burgerschap. Voortaan beschouwde Nederland Indonesische burgers als 'vreemdelingen', waarschijnlijk in een poging een einde te maken aan de grootschalige immigratie vanuit de Molukken. (Zie afbeelding 1.) Naturalisatie van voormalig Nederlandse onderdanen-niet-Nederlanders of van kinderen van gemengde afkomst en geboren buiten het huwelijk vond aanvankelijk nauwelijks plaats. In de jaren 1960 versoepelde de behandeling van naturalisatieverzoeken en werden Indonesiërs de grootste groep genaturaliseerde burgers in Nederland. Vermoedelijk realiseerde de regering zich dat de meeste Indonesiërs die voor Nederlands burgerschap kozen – de 'spijtoptanten' – zich in Nederland vestigden.

Voor de overgebleven koloniën, Suriname en de Nederlandse Antillen, voerde Nederland in 1954 een meer gelijkwaardig Koninklijk Statuut in. Voortaan was burgerschap een zaak van het Koninkrijk. Dit hield in dat geen van de landen binnen het Koninkrijk eigenstandig kon beslissen over de toekenning van Nederlands burgerschap. Suriname had opnieuw aangedrongen op eenvoudige toegang tot het Nederlandschap in de hoop arbeidsmigranten aan te trekken. Maar in de tweede helft van de jaren zestig steeg juist de immigratie van Nederlandse burgers vanuit Suriname naar Nederland. Dat zorgde ervoor dat de wens voor onafhankelijkheid van Suriname, geuit door de Surinaamse premier Arron, in Nederland in de smaak viel bij de regering. Hierdoor verhuisden in eerste instantie nog meer Surinamers met Nederlands burgerschap naar Nederland. Hun angst dat Nederland opnieuw de toegang tot het burgerschap zou inperken na de onafhankelijkheid bleek gegrond.

Voor Suriname moest de regering wel op zoek naar andere gronden om inwoners uit te sluiten van het Nederlandschap, omdat voor hen de categorie van Nederlands onderdaan-niet-Nederlander niet gebruikt kon worden. Criteria zoals 'land van geboorte' en 'inwoning' hielpen de Nederlandse regering een onderscheid te maken tussen Surinaamse Nederlanders, Surinamers, Europese Nederlanders en Nederlanders. Alle Nederlanders geboren in Suriname op de dag van de onafhankelijkheid en woonachtig aldaar kregen het burgerschap van de nieuwe onafhankelijke staat, waardoor zij hun status als Nederlands burger kwijtraakten. Kinderen van ouders geboren in Nederland of de Antillen konden ervoor kiezen deze status te behouden. Net als de Chinezen in Indonesië bevonden de immigranten uit Java zich in een juridisch grijs gebied: gezien hun 'vreemde' afkomst beschouwde de Nederlandse regering hen noch als Surinamers noch als Nederlanders. De Javanen en hun nazaten pleitten voor de optie om zelf de keuze te maken, maar de regering besloot hen uiteindelijk het Surinaams burgerschap te verlenen, wederom met inperking van de migratie naar Nederland als motivatie. Ondanks deze beperkingen op de toegang tot het Nederlandschap na de Surinaamse onafhankelijkheid verkregen meer dan 50.000 Surinamers deze status tussen 1975 en 1990.